

Industriële netwerken

„Stimulering en ondersteuning van kansrijke activiteiten, geen steun meer voor wat geen perspectief heeft”. Minister Van Aardenne heeft er bij de behandeling van de begroting van het Ministerie van Economische Zaken geen twijfel over laten bestaan waar het zwaartepunt van het industriebeleid dient te liggen. Van noodlijdende bedrijven zonder veel toekomstperspectief zal het leven niet worden gerekt; de inspanning moet erop gericht zijn kansrijke industriële activiteiten op te sporen en te bevorderen.

De vraag is alleen hoe. Noodlijdende bedrijven zijn er in overvloed, kansrijke activiteiten lijken zich in minder grote getale aan te dienen. Natuurlijk zijn er technische doorbraken en veelbelovende ontwikkelingen, b.v. op het gebied van de micro-elektronica, de biotechnologie, nieuwe vormen van energie-opwekking en de informatietechnologie, maar daarmee is nog niets gezegd over de kansen voor de Nederlandse industrie op deze gebieden. Ook zijn er nieuwe markten met gunstige afzetperspectieven, maar het is nog iets anders daarop vaste voet te krijgen. Algemene uitspraken over comparatieve voordelen van de Nederlandse economie, zoals de gunstige geografische ligging en de goede havenfaciliteiten, de beschikbaarheid van aardgas en de aanwezigheid van een goed geschoolde beroepsbevolking, bieden al evenmin veel houvast voor een industrie- en herindustrialisatiebeleid. We zullen concreter moeten worden.

In het bekende oranje boekje van de Commissie-Wagner, *Een nieuw industrieel elan*, is nader op de kwestie van de kansrijke activiteiten ingegaan. Er wordt een reeks gebieden opgesomd waarop het herindustrialisatiebeleid zich zou kunnen richten. De belangrijkste uitgangspunten zijn: aansluiting bij bestaande bedrijvigheid waar deze op een comparatief voordeel berust, de aanwezigheid van een thuismarkt en aansluiting bij bestaande kennis en expertise. Op basis hiervan worden havenactiviteiten, agrarische en voedingsmiddelenindustrie, waterbouwkunde en offshore, luchthavenactiviteiten, veredelingschemie, elektronica en informatica, producten ten behoeve van de zakelijke dienstverlening, onderhouds- en renovatieactiviteiten, energie-installaties, medische technologie, afvalverwerking en recycling, bouw, defensie-uitrusting en kantoorssystemen als kansrijke gebieden aangemerkt. Maar ook een dergelijke opsomming is nog te vrijblijvend om een herindustrialisatiebeleid op te enten.

Uit het pas verschenen tweede tussentijdse verslag van werkzaamheden blijkt dat de Commissie-Wagner het zoeken naar de kansrijke activiteiten heeft voortgezet ¹⁾. Nu is gekeken in welke produktgroepen de wereldhandel relatief snel toeneemt, of de Nederlandse industrie daarin een relatief sterke positie inneemt en of zij haar aandeel daarin weet te verbeteren. De uitkomsten zijn aan het oordeel van deskundigen uit de desbetreffende sectoren getoetst. Zo wordt een vrij compleet beeld verkregen van de kansrijke producten en activiteiten waarin de Nederlandse industrie relatief sterk is: in totaal betreft het zo'n 20% van de toegevoegde waarde in de marktsector en 35% van de export. Hoewel de Commissie-Wagner de eerste is om te erkennen dat ook buiten de geselecteerde gebieden kansrijke activiteiten mogelijk zijn, wordt aanbevolen het herindustrialisatiebeleid toch in eerste instantie op de genoemde gebieden te richten.

De volgende vraag is hoe deze activiteiten kunnen worden bevorderd. De Commissie-Wagner beveelt aan de geselecteerde kansrijke gebieden met behulp van detailstudies systematisch te onderzoeken waarbij gebruik moet worden gemaakt van de kennis en het inzicht van ondernemers, deskundigen en adviseurs uit de betrokken bedrijfstakken. Als op die manier per produktgroep of activiteit een nauwkeurig inzicht is verkregen in de kansen, mogelijkheden en knelpunten die er voor verdere ontwikkeling zijn, moet de overheid het initiatief nemen binnen deze gebieden de samenwerking te bevorderen, niet door het opzetten van nieuwe organen of structuren, maar door middel van informele overleggroepen waaraan allerlei betrokkenen (branchegenoten, vakbeweging, overheid, financiers, wetenschappelijke instellingen e.d.) kunnen deelnemen. De bedoeling is in samenspraak tot gemeenschappelijke initiatieven of oplossingen van knelpunten te komen en tegelijkertijd een betere coördinatie van activiteiten binnen de bedrijfstak te bereiken. Binnen het overleg zouden allerlei zaken, zoals interne vakopleidingen, gezamenlijke exportbevordering, het opzetten en benutten van een researchinfrastructuur, energiebesparingsprojecten en betere afstemming van het ondernemings- en het overheidsbeleid kunnen worden geregeld.

Op papier ziet deze aanpak van het industriebeleid er goed uit. Er wordt niets opgelegd of afgedwongen. Er worden geen nieuwe, zwaar opgetuigde sectororganen in het leven geroepen, zoals in het WRR-rapport *Plaats en toekomst van de Nederlandse industrie* nog werd bepleit. De rol van de overheid is initiërend en ondersteunend in plaats van sturend. De benadering is micro-economisch, d.w.z. geen uniforme aanpak maar van geval tot geval bekijken wat de beste vorm is om vanuit de bestaande situatie en op basis van concrete behoeften in bedrijven en bedrijfstakken gezamenlijke initiatieven te ontplooiën en activiteiten te coördineren. De bedoeling is dat informele netwerken ontstaan, zoals die ook in de agrarische sector hun nut hebben bewezen en zoals die ook in het Japanse industriebeleid een zeer belangrijke rol spelen.

Het breien aan netwerken lijkt geen grootse conceptie van het industriebeleid. Maar steeds meer wint het inzicht veld dat het bestaan van een fijnmazige infrastructuur, een industrieel „klimaat” waarin betrokkenen vruchtbaar samenwerken, wel eens belangrijker kan zijn voor de kans op succes van een herindustrialisatiebeleid dan grote, van boven opgelegde industrialisatieschema's, compleet met sectorplannen en bedrijfstakorganen. De Commissie-Wagner heeft een goede voorzet gegeven voor een op deze leest geschoeid herindustrialisatiebeleid en ook het Ministerie van Economische Zaken lijkt van de mogelijke vruchtbaarheid van deze aanpak overtuigd. Nu moet alleen nog blijken of ook de ondernemers en hun gesprekspartners bereid zullen zijn over de muren van hun eigen bedoeninkjes heen te kijken, want de omschakeling van een defensieve naar een offensieve industriepolitiek is natuurlijk geen kwestie van de Commissie-Wagner of het Ministerie van Economische Zaken, zij moet eerst en vooral in en rond de ondernemingen zelf plaatsvinden.

L. van der Geest

1) Adviescommissie inzake de voortgang van het industriebeleid. *Verslag van werkzaamheden* 2, juli 1982-januari 1983.